

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף ל

למדנו במשנתנו - שוטחה לצורכה אבל לא לכבודו:

איבעיא להו: האם מותר לו לשטוח את הכסות גם לצורכו וגם לצורכה או לא? (האם יש לחשוש שמא יניחנה שטוחה יותר מכדי צורכה עד שתקלקל. -תוס')

ת"ש שוטחה וכו': הגמ' מנסה לפשוט ממשנתנו, אבל מסכמת שאי אפשר להוכיח, לפי שמהרישא משמע שאסור ומהסיפא משמע שמותר.

ת"ש לא ישטחנה וכו': המוצא כסות, אסור לו לשטוח אותה על גבי מיטה או מגוד (= יתד) לצורכו, אבל לצורכה דהיינו לאורר אותה שלא תתעפש מותר. אבל אם בא אורחים לבקרו אסור לשטוחה על המיטה בין לצורכו (= שהוא מתכבד בה) ובין לצורכה. מוכח שלצורכו ולצורכה אסור!

דח"ה: שאני התם: כשבאו אורחים השטיחה כביכול 'שורפת' אותה, או בגלל עין הרע של האורחים או שמא יגנבוה האורחים.

👉 **עגלה ערופה כשירה דווקא כשלא נעשתה בה מלאכה.**

תא שמע הכניסה לרבקה: אם הכניס את העגלה ערופה ל'רבקה' (= כמין מוט שמחבר ארבע פרות ביחד), והעגלה דשה את התבואה עם חברותיה, כשירה בגלל שלא התכוון שתדוש ותעשה מלאכה. אבל אם אמה של העגלה דשה, והכניס את העגלה לשם כדי שתינק ממנה וגם התכוון שתדוש, פסולה, אף על פי שהוא מוכרח להכניסה לרבקה בשביל שתינק, שכיון שמתכוון למלאכה פסולה.

והא הכא דלצורכו ולצורכה הוא וקתני פסולה: כמו שלגבי עגלה אם הכניסה לצורכו (= שתדוש) ולצורכה (= שתינק) פסולה כיון שזה נחשב לצורכו, כך לגבי מציאה אסור לשטוחה לצורכו ולצורכה, כיון שזה נחשב לצורכו!

דח"ה: שאני התם דאמר קרא "אשר לא עובד בה": בעגלה ערופה נאמר "עֲגֵלָת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֹבֵד בָּהּ" ללמד שאפילו אם 'עובד' בה' כלומר אפילו אם נעבדה בה מלאכה שלא בכוונה פסולה.

קושיא: **אי הכי:** אם כן מדוע כשהכניסה לרביקה רק על מנת שתינק והיא דשה כשרה, והרי נעבדה בה מלאכה?

תירוץ: **הא לא דמיא אלא להא וכו':** הכתיב של המילה הוא 'עבד' שמתפרש 'עָבַד', והקרי שלה הוא 'עָבֵד' שמתפרש 'עוֹבֵד'. אם הכתיב והקרי היו 'עבד' - היה משמע דווקא כשיעשה איתה מלאכה בידים היא נפסלת. ואם הכתיב והקרי היו 'עובד' - היה משמע אפילו אם נעשתה המלאכה ממילא היא נפסלת. אבל כיון שהכתיב והקרי שונים - משמע 'עוֹבֵד' בדומה ל'עָבַד'. כלומר גם אם נעשתה בה מלאכה ממילא, אינה נפסלת אלא אם כן נוח לו בזה. ולכן אם שכן עליה עוף, כשירה (= כי לבעלים אין תועלת מכך שהיא נושאת את העוף). אבל אם עלה עליה זכר שנוח לו בזה (= שהיא תוליד לו וולדות), פסולה. וזה גם החילוק בין הכניסה לרביקה ודשה מעצמה שלא ניחא לו במלאכה ולכן היא כשרה, לבין הכניסה לינוק ולדוש שניחא לו במלאכה ולכן היא פסולה.

*

למדנו במשנתנו - כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן לצורכן אבל לא לשחקן:

כלי נחושת משתמש בהן בחמין: כלומר אפילו בחמין וכל שכן בצונן. **אבל לא על ידי האור מפני שמשחיקן:** לא יתן את הכלי על האש לפי שהאש שוחקת את הכלי.

מגריפות: מין יעה המיועדת לגרוף בה את האפר מהכירה או להפריד תאנים מדובקות. **משתמש בהן ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן:** משתמש בהם כדי לגרוף דבר רך, אבל לא דבר קשה מפני שהם נפגמים בכך.

מוסיפה הברייטא: **כדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון.** הגמ' מקשה על **הברייטא:** **פקדון מאי עבידתיה גביה?** כלומר מדוע על השומר להשתמש בכלים שהופקדו אצלו, שיבוא בעל הפיקדון וישתמש בהם.

תירוץ: **אמר רב אדא בר חמא וכו':** מדובר שבעל הפיקדון הלך למדינת הים ואינו יכול לטפל בכלים, ולכן יש להם דין של אבידה ועל השומר לטפל בהם.

*

למדנו במשנתנו - מצא שק או קופה [וכל דבר] שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול:

מנהני מילי: לומדים זאת מהפסוק "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים **והתעלמת מהם...**", דהיינו שלפעמים מותר לך להתעלם מהאבידה ולפעמים אסור לך להתעלם. כגון כהן שרואה שיש אבידה בבית הקברות (= ואסור לכהן להיכנס לבית הקברות מחמת הטומאה), או אדם חשוב שאין זה מתאים לכבודו שישב את האבידה, או שההפסד שיגרם לו מחמת ביטול מלאכתו אם יטפל במציאה גדול יותר משווי האבידה, על כל הנ"ל נאמר "והתעלמת" ללמדנו שמותר לו להתעלם ממנה.

שאלה: למאי איצטריך קרא? לאיזה מקרה מהמקרים הנ"ל הוצרך הפסוק ללמדנו שמותר לו להתעלם?

והרי **לכהן והיא בבית הקברות** לא צריך פסוק לפי שזהו דבר פשוט, משום שמצוות השבת אבידה היא 'עשה' (= 'הַשֵּׁב תְּנִשְׁיָם', וראה רש"י), והאיסור לכהן להיכנס לבית קברות הוא 'לא תעשה' (= "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ") וגם 'עשה' (= "קִדְּשִׁים יִהְיוּ לַאלֹהִים"), והכלל הוא ש'עשה' לא יכול לדחות 'לא תעשה' ו'עשה'.

ותו: ועוד, שהרי לא דוחים איסור (= לכהן להיכנס לבית הקברות) בשביל ממון (= להשיב אבידה). **נמצא שלא צריך את הפסוק הנ"ל בשביל 'כהן והיא בבית הקברות'.**

אלא לשלו מרובה משל חבירו? מדרב יהודה אמר רב נפקא! וכן לא צריך את הפסוק הנ"ל למקרה שההפסד שיגרם לו מחמת ביטול מלאכתו גדול יותר משווי האבידה, שהרי למדנו זאת מכך שנאמר "אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן", דהיינו אל תביא את עצמך לידי עניות, ולכן אבידתך קודמת לאבידת מישהו אחר, וא"כ פשוט שלא צריך להפסיד את דמי מלאכתו כשהם שווים יותר מדמי האבידה. **נמצא שלא צריך את הפסוק הנ"ל בשביל 'היתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו'.**

אלא לזקן ואינו לפי כבודו: אכן הפסוק הנ"ל נצרך רק לזקן ואינו לפי כבודו.

*

אמר רבה: אדם שמצא בהמה ואין זה לפי כבודו להשיבה, אם היכה אותה הכאה אחת כדי להשיבה כבר התחייב להחזירה לבעליה, משום שכבר התחיל בהשבתה.

אביי הוה יתיב קמיה דרבה וכו': אביי ישב לפני רבה, ראה עיזים עומדות, לקח גוש עפר וזרק בהם. אמר לו רבה - התחייבת בהשבתם! קום ותחזירם לבעליהם למרות שאין זה לפי כבודך, לפי שכבר התחלת בהשבתם ע"י זריקת גוש העפר.

*

איבעיא להו דרכו להחזיר בשדה: אדם מכובד שבשדה דרכו להחזיר את האבידה כי אין שם אנשים שרואים אותו ואין לו כוונות, אבל בעיר הוא מתבייש להחזיר, והוא מצא אבידה בשדה. האם הוא לא מתחייב להשיב אותה כלל, בגלל שבכל מקרה אין לו כאן 'השבה שלימה' שהרי בעיר הוא פטור, ואם כן הוא כבר פטור לגמרי אפילו בשדה. או שכרגע הוא חייב להשיב אותה, בגלל שבשדה הוא חייב להשיב, ומכיון שהוא כבר מתחייב בהשבה ממילא הוא כבר לא יכול להיפטור ממנה והוא חייב להשיבה גם בעיר.

אמר רבא כל שבשלו מחזיר: כל מקרה שאם האבידה היתה שייכת לו הוא היה מחזיר אותה ולא חס על כבודו, אם כן גם באבידה של חברו הוא חייב להחזיר. וכן לגבי מצות פריקה וטעינה של משא החמור. אם בחמור שלו הוא היה פורק וטוען ולא חס על כבודו, הוא חייב גם בשל חברו.

רבי ישמעאל ברבי יוסי: הלך בדרך ופגש אדם שסחב משא של עצים, הניח אותם ועמד לפוש. אמר האיש לרבי ישמעאל 'תעלה לי את המשא על הכתפיים'. אמר לו רבי ישמעאל 'כמה העצים שווים?' אמר לו האיש 'חצי זוז'. נתן לו רבי ישמעאל חצי זוז וקנה ממנו את העצים, ולאחר מכן הפקיר אותם (כדי שאנשים שיעברו שם ויקחו אותם לא יכשלו באיסור גזל, תוס'). הלך האיש וזכה בעצים שוב. חזר רבי ישמעאל ונתן לו שוב חצי זוז וקנה ממנו את עצים והפקיר אותם. ראה רבי ישמעאל שהוא מתכוין לשוב ולזכות בהם, אמר לו 'לכל העולם הפקירתי אותם אבל לך לא הפקירתי', והאיש הלך.

קושיא: ומי הוי הפקר כי האי גוונא: האם ניתן לעשות הפקר רק לחלק מהאנשים? והרי נחלקו ב"ש וב"ה במסכת פאה האם המפקיר פירות החייבים במעשרות לעניים בלבד, הוי הפקר והפירות פטורים ממעשרות, או שלא הוי הפקר וחייבים במעשרות. והלכה כב"ה שלא הוי הפקר.

תירוץ: **אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי**: באמת הוא הפקיר את העצים לכולם כולל לאיש הזה, אבל הוא רק דחה את האיש בדברים לא נכונים כדי שלא ישוב ויזכה בעצים.

קושיא: **והא רבי ישמעאל ברבי זקן ואינו לפי כבודו**: והוא פטור מלטעון את העצים, ומדוע הוא הוצרך לקנות מהאיש את העצים כדי להיפטר מטעינה? והתשובה שהוא עשה זאת לפנים משורת הדין.

דתני רב יוסף והודעת להם: יתרו אמר למשה "וְהִזְהַרְתָּ אֹתָהֶם אֶת הַחֲקִים וְאֶת הַתּוֹרוֹת, וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ". הגמרא דורשת את הדברים המובאים בפסוק (לאחר 'החוקים והתורות'). ולאחר מכן מבארת אותם ('אמר מר' וכו').

זה בית חייהם: שילמדו אומנות להתפרנס בה.

אמר מר ילכו זה ביקור חולים. היינו גמילות חסדים: הרי ביקור חולים נכלל כבר במצות גמילות חסדים? והתשובה: מדובר באדם 'בן גילו' כלומר בן מזלו של החולה שהם נולדו באותה שעה, אדם כזה שמגיע לבקר את החולה נוטל אחד משישים מהמחלה על עצמו. והיחידוש שגם באופן כזה עליו לעשות עימו גמילות חסדים וללכת לבקרו.

בה זו קבורה. היינו גמילות חסדים: ושוב קשה על קבורה שגם היא נכללת בגמילות חסדים? והתשובה: שאפילו זקן ואין זה לפי כבודו להתעסק בקבורה, חייב.

קושיא: **אלא דיני דמגזתא לדיינו**: מה הבעיה בכך שדנו דין תורה, וכי היה עליהם לדון דינים של 'מגזתא' שהם דנים בייסורים ובחזקה? והתשובה: שהם דנו בדיוק לפי דין תורה ולא לפנים משורת הדין.

משנה: מצא חמור או פרה רועין בדרך אין זו אבידה: כי הבעלים הניחו אותם שם בדיעה.

היה בטל מסלע: אם המוצא שעסק בהשבת האבידה הפסיד את זמן העבודה שלו השווה ל'סלע', הוא לא יכול לומר למאבד שישלם לו סלע, אלא המאבד משלם לו רק שכר של פועל. משום שאמנם הוא הפסיד סלע, אבל הוא גם עבד פחות קשה מאשר היה עובד בעבודתו שעליה היה מקבל סלע.

אם יש שם בית דין: אבל אם המוצא כן מעוניין לעבוד קשה יותר ולקבל שכר גדול יותר, והוא לא רוצה להתעסק במציאה ולהפסיד את שכרו. אם יש שם שלושה בני אדם הנחשבים כ'בית דין', הוא אומר להם 'תדעו שאני משתכר בסכום פלוני ואני לא מעוניין להפסיד אותו, אם אתם אומרים לו שאני אשיב את האבידה ואקבל את הסכום הזה אני מוכן להשיב' ואז הוא משיב אותה ומקבל את שכרו המושלם. אבל אם אין שם בית דין בפני מי הוא יאמר? ולכן השכר שלו קודם לאבידה, וילך לעבודתו.

גמרא: אטו כל הני: וכי כל הדברים שדיברה בהם המשנה עד עכשיו אינם 'אבידה', שהמשנה שואלת 'איזו היא אבידה?' והתשובה: כוונת המשנה איך נדע בסתם האם הדבר נאבד מהבעלים או שהוא נמצא שם בידיעתו?

קושיא: ולעולם?: וכי אם הוא רואה פרה רועה בדרך זמן רב, עדיין היא לא תחשב לאבידה לעולם? תירוץ: **אמר רב יהודה אמר רב עד שלשה ימים.**

הגמרא מבררת: היכי דמי: אם הוא רואה אותה כלילה רועה בדרך, אפילו שעה אחת זו אבידה. ואם הוא רואה אותה ביום, אפילו זמן רב איו זו אבידה כי כך הדרך של הפרות לרעות ביום? ומבארת: מדובר שהוא רואה אותה קודם עלות השחר או לאחר שהחשיך הערב. עד שלושה ימים עדיין יתכן וקרה שהיא יצאה מוקדם או חזרה מאוחר, אבל יותר מכך סימן שהיא נאבדה והיא משוטטת בדרכים.